

Kokoelmasta poimittua aineistoa muistelun virikkeeksi: Kaikkien miel metsään tekee...

Pietinen. Maisema Kolilta (kuvattu Akka-Kolin huipulta, keskellä Paimenenlampi).
1936. Museovirasto / Historian kuvakokoelma / Pietisen kokoelma. CC BY 4.0.

Tuuli kulkee hiljaisen kuiskauksen lailla
liikuttaa hellien talven tuivertamia puita
viimein pitkän kylmän pimeyden jälkeen
valo tanssii oksistoissa läikkyen ilon lailla
kevyttä, kevyttä kevättanssia.

Usvametsä, Outi: **Metsä kuuntelee kun kuiskaan**, s. 28

Kiteeläinen sananparsi sen sanoo: ”Kaikkien miel metsään tekee, aholle ajattelee” (**Jo päti piästellä**, s. 38). Keväällä metsässä onkin erityisen elämyksellistä, kun kasvu, tuoksut ja äänet ovat voimakkaimmillaan.

”Pitkän talven pakkasissa havumetsän hiljaisuus on syvä, elämä on peittäytynyt lumeen odottamaan, mutta kun maapallo viimein kiertyy sopivasti kallelleen ja pohjoiseen koittaa kevät, kasvu kohahtaa hetkessä. Puu vankistaa vartta ja levittää latvustaan kaappaamaan auringon valoa, tunkee juuriaan syvemmälle ja laajemmalle tavoittamaan vettä ja ravinteita.”

(Simo Hämäläinen: **Ihmisten metsä**, s. 14)

Pohjoiskarjalaisesta kirjallisuudesta löytyy esimerkkejä, kuinka isovanhemmat ovat opettaneet lastenlapsilleen luonnonläheisyyttä. Tästä katkelma Simo Hämäläisen kirjasta **Kätkäläinen ja ulkomaan elävä** (s. 146-147)

- Ootko sinä ukki ollut yötä metsässä?
- Hyvinnii monta kertoo.
- Talvellakin?
- Eipähän se kumma temppu oo. Niin ne on tehneet erämiehet aina ja savottalaisettii ennen kämppiä.
- Eikö sinua paleltanut?
- Konstit kun osovaa, niin sua olla minkäläinen pakkaneen tahasa, ja paitasillaan pärjevää. Rakotulet kun tekköö ja laavun, niin sua nukkua yösä rauhassa.
- Millon me kokeillaan?
- Jottako olla tulilla yötä?
- Minusta se olisi kivaa.
- Enpähän tiijä...
- Minä tahtosin oppia, miten ollaan oikea erämies. Sellanen kun sinä.

Joskus saattoi lasta pelottaakin metsässä, ainakin pimeällä kaikki äänet kuulostavat uhkaavilta. Kuten Unto Martikainen kertoo toimittamassaan kirjassa **Vanhan Karjalan tarinoita** (s. 278):

”Olin noin kymmenen vuoden vanha, kun ensi kerran isoisäni otti minut kalastus- ja metsästysmatkalle Jupetin salolle. - - -

Siinä ensi töiksemme teimme tulen, kyhäsimme vähän majan tapaista ja rupesimme syömään. Minusta tuntui oudolta painautua pimeänä syysyönä maata synkkään saloon. Isoisäni pani salkkunsaa päanaluseksi ja varustautui yölevolle. Minä siirtelin kelopölkkyjä lähemmäksi toisiansa, jotta ne paremmin palaisivat ja antaisivat enemmän lämpöä. Tuntui siltä, ettei makuusta mitään tule, sillä kammutus alkoi muuttua peloksi. Jokainen risaus metsässä kipsautti ja pani vilkuilemaan ympärilleen.”

Isoisä huomaa lapsen pelon ja juttelee rauhoittavia ja sittenpä jo uni maistaa – ehkä paremmin kuin koskaan:

Siitä minä rauhoituin ja heittäysin tuoreille kuusenlehdille pitkälleni, makasin koko yön niin sikeästi, etten kuullut isoisäni nousemista. Heräsin vasta sitten, kun hän tuli jo verkkoja laskemasta, kantaen vitsassa suurta haukea, jonka hän oli ansalla siepannut...”

Ja asustaahan siellä metsässä petojakin, jotka voivat lasta arveluttaa (**Kätkäläinen ja ulkomaan elävä**, s.142)

- Pelkäätkö sinä ukki karhuja?
- Enemmän ne pelekää minua. Ei karhu käy kimppuun iliman aihetta. Kyllä se mieluummin väistää, ja se kuuloo ja haistaa jo kaukaa, jos immeisiä on tulossa. Ei näyttävyykään. Jälistä oon monta kertoo huomannut, että iso otus on ollut muutaman metrin piässä, enkä minä oo arvanna mittään.

Entisaikaan metsästä kerättiin monenmoisia tarpeellisia antimia. Mutta uurastuksenkin keskellä saatiin kevätkesäisessä ympäristössä kokea elämyksellisiä hetkiä:

Piironen, Erkki: **Lapsuuteni Liperin Salokylässä**, s. 85: ”Kevätkylvöjen jälkeen jäi maatoista pieni lomakausi. Meidän perheessämme se käytettiin aitojen korjaamiseen, talveksi halkojen hakkaamiseen ja saunavastojen taittamiseen. Lämpiminä kesäkuun päivinä isä, veljeni ja minä menimme kirveiden ja sahojen kanssa metsään. Joka kesä piti latoa uutta ns. pisteaitaa muutamia satoja metrejä, jotta lahonneet aidat tulisivat korjatuksi eikä karja menisi vieraille laitumille. --- Välillä keitimme nuotiolla kahvit ja nautimme sen. --- Metsästä löytyi monenlaista elämää. Erilaiset linnut antoivat näytteitä laulutaidostaan. Kun sitten illalla noin kello 20 maissa tultiin kotiin, saatiin syödä äidin paistamaa liha- tai kalakukkoa, päälle hörppiä kokkelipiimää ja sen jälkeen me veljekset mennä vierekkäin aittaan vällyn alle nukkumaan, niin voiko elämältä enää enempää vaatia.”

ja:

Vanhan Karjalan tarinoita s. 290: ”Erytisen suurena myönnötyksenä Raija-sisko ja minä saimme kokea sen, että pappa otti meidät mukaan vastasmetsään juhannusviikolla. Siellä päivänpaisteessa, vastikään kaadetun koivunrungon pinnasta irrotetun tuohen alta, juoksi makea koivunmahla, jota pappa keräsi talteen veistetyllä puunpalasella. Tuoreen mahlan makua ja raikasta tuoksua ei mikään voinut voittaa.”

Monella meistä on kokemuksia lapsena tehdyistä marjaretkistä. Iivo Härkösen kirjassa **Salon pojat** pojat tarkkailevat metsän pieniä ötököitä, mutta myös marjojen maistelu houkuttaa (s. 63-64)

”Kivien lomissa oli mättäitä ja niillä kasvoi monia marjalajeja. Mesikat riippuivat mehevinä ja herkullisina ruohoisten mättäiden kupeilla, joku mansikka pilkoitti kuivemmalta mättään kyljeltä, seemeksisessä notkelmassa kahden tuuhean pensaan välillä oli mustikanvarpuja ja niissä oli isoja, täyskypsiä mustikoita. Kostealla, suontapaisella nurmenkohdalla pisti sammaltuneesta mättäänkyljestä esiin haalea, puolikypsä karpalo.”

Jotkut ovat vähän ahkerampia marjojen kerääjiä, jotkut vähän hitaampia. Simo Hämäläinen kuvaa tuota vähän ahkerampaa kerääjää:

Ihmisten metsä, s. 96: ”Isän nuorin sisko eli siis minun täti on ikänsä ollut koko kone marjattamaan. Sen kun vie mehtään ja päästää sankon kanssa irti, niin heti alakaa semmonen ropina kuulua kuin rakeita roiskisi peltikatolle. - - - Mutta armoton se on eksymään. Heti kun se häviää silmistä, niin ei toivoakaan, että itekseen takasin löytää. On sitä joskus etitty kissojen ja koirien kanssa.”

Siis liian innokkaassa marjojen keräämisessä on vaaransa, suunta-vaisto voi pettää. Mitäs sitten tehdään?

Kätkäläinen ja ulkomaan elävä, s. 142

- Ootko sinä ukki koskaan eksynyt?
- Mehtäänkö? Oon minä joskus.
- Mitä silloin tehdään?
- Sillon männään kiireesti suoraan kottiin eikä poikkeilla yhtään, niin ei eksytä vielä pahemmin.

Ja käsistään taitaville on vielä muutakin antia metsistä (**Ihmisten metsä**, s. 36):

Joku nylkee tuohta, leikkelee suikaleiksi ja punoo konteiksi, tuokkosiksi, mikä ettei kepoiseksi hellehatuksi. Toinen huomaa pahkan puusta, kaivertaa siitä vadin tai leikkaa kannen tupakkapöytään.

Esimerkkejä aiheista, joita voi muistella tekstin pohjalta:

- Oletko ollut yötä metsässä?
- Onko sinua joskus pelottanut metsässä ollessasi?
- Oletko nähnyt karhua luonnossa? Entä muita metsän eläimiä?
- Oletko eksynyt metsässä?
- Mikä on mielimarjasi?
- Onko sinulla ollut elämäsi aikana jotakin tiettyä puuta, joka on ollut ”ystäväsi”?
- Oletko koskaan halannut puita?

Nordlund, E. Ilosaaren nurmella istujia. 1900-1929.
Museovirasto / Kansatieteen kuvakokoelma /
Karjalaisen osakunnan kokoelma. CC BY 4.0.

Lähteet

Hämäläinen, Simo: Ihmisten metsä, Metsälehti, 1998

Hämäläinen, Simo: Kätkäläinen ja ulkomaan elävä, Gummerus 2000

Härkönen, Iivo: Salon pojat : mäenlaskumatkoista koulutielle, 1918

Jo päti piästellä : sananparsia Kiteeltä, SKS 1989

Piiroinen, Erkki: Lapsuuteni Liperin Salokylässä, Ortokirja 1993

Usvametsä, Outi: Metsä kuuntelee kun kuiskaan, Mediapinta 2020

Vanhan Karjalan tarinoita, toim. Unto Martikainen, 2008